

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Varustuskindlus ja taskukohased energiahinnad: võimalused koheste meetmete võtmiseks ja järgmiseks talveks valmistumiseks““

(COM(2022) 138 final)

(2022/C 443/20)

Raportöör: **Alena MASTANTUONO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 2.5.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	21.6.2022
Vastuvõtmine täiskogus	13.7.2022
Täiskogu istungjärk nr	571
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	188/3/13

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kõnealust teatist tuleb vaadelda kava „REPowerEU“ üldises kontekstis, mille peamine eesmärk on loobuda Venemaa fossiilkütustest. Olukord on tõsine ja see nõuab enneolematuid meetmeid ning maksimaalset solidaarsust ja usaldust ELi liikmesriikide vahel. Euroopa vajab tõhusat kava, mis näeks ette erinevad energiapuuduse stsenaariumid ning kirjeldaks, kuidas neid olukordi ELi liikmesriikide ühismeetmete abil lahendada ning kuidas energiataristut kõige tulemuslikumalt kasutada ja edasi arendada. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee innustab liikmesriike võtma ühismeetmeid, et vastata vajadusele nõuetekohase taristu ja selle tõhusa kasutamise järele.

1.2. Väiksem sõltuvus Venemaa gaasist tähendab suuremat autonoomiat ja nõuab ELis olemasolevate ressursside aktiivsemat kasutamist, muu hulgas taastuvate energiaallikate kiiret kasutuselevõttu. EL peaks seega maksimaalselt ära kasutama olemasolevaid ressursse ja oma olemasolevat suutlikkust, et tulla toime energianappusega. Kohalikud energiaallikad ei ole siiski piisavad ega hõlpsasti kättesaadavad ning seetõttu peab EL looma uusi partnerlusi usaldusväärsete riikidega. Sellega seoses rõhutab komitee, et energiapartnerluste loomisel kolmandate riikidega tuleb hoolikalt arvestada seda, millist mõju avaldab sõltumine riikidest, kes ei jaga ELi väärtusi või keda võiks nimetada ebasõbralikeks režiimideks.

1.3. Praeguste kõrgete elektrihindade algpõhjus peitub gaasis, mis tõstab elektrihindu. Ainus ideaalne lahendus sellele probleemile oleks mittefossiilse elektri tootmise ja kasutamise suurendamine elektrinõudlusele vastavas ulatuses.

1.4. Kuigi teatistes keskendutakse lühiajalistele meetmetele varustuskindluse ja taskukohaste hindade tagamiseks, tuleb neid kaaluda pikemaajaliste eesmärkide raames. Komitee märgib, et EL peab järjepidevalt kinni pidama oma kestliku energiasüsteemi kõigist põhieesmärkidest, milleks on varustuskindlus, mõistlikud kulud ja hinnad ning keskkonnasäästlikkus.

1.5. Erakorralise meetmena on otsetoetused kahtlemata kõige realistlikum valik. Suurenenud käibemaksu- ja energiamaksutulu kasutamine võib aidata liikmesriikidel selliseid meetmeid rahastada. Kõik kriisi leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmed peaksid olema ajutised ja täpselt suunatud eelkõige neile, kes kannatavad kõige rohkem, olgu need siis kodanikud, VKEd või energiamahukad tööstusharud. Teatistes jäetakse aga mainimata, et märkimisväärseid jõupingutusi gaasitarbimise vähendamiseks peavad tegema ka tarbijad. Hüvitis, mis ei too kaasa gaasitarbimise vähenemist, ei ole seega jätkusuutlik valik.

1.6. Selles olukorras tuleks liikmesriikides võtta üksnes sihipäraseid ajutisi meetmeid, millel on ELi turule kõige vähem moonutav mõju, või ELi tasandi meetmeid, mis ei ohusta CO₂ heite vähendamiseks tehtavaid jõupingutusi ega energiavarustust. Kokkuvõttes kaasneb turusekkumisega risk töötada pikemaajaliste eesmärkide saavutamise vastu, põhjustades investeringute ebakindlust ja pärssides CO₂ heite vähendamist energiatööstuses. Komitee nõustub Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostöö Ameti (ACER) järeldustega, et elektriturg on tõestanud oma head toimimist elektripiirangute ja isegi -katkestuste vältimisel teatavates piirkondades.

2. Üldised märkused

2.1. Pärast Kremli otsust katkestada gaasitarned mõnda Euroopa riiki, mõistsid Euroopa juhid olukorra tõsidust ning asjaolu, et see olukord nõuab enneolematuid meetmeid ning maksimaalset solidaarsust ja usaldust ELi liikmesriikide vahel. Euroopa vajab tõhusat kava, mis näeks ette erinevad energiapuuduse stsenaariumid ning kirjeldaks, kuidas neid olukordi ELi liikmesriikide ühismeetmete abil lahendada ning kuidas energiataristut kõige tulemuslikumal kasutada ja edasi arendada.

2.2. Kõnealust teatist tuleb vaadelda kava „REPowerEU“ üldises kontekstis, mille peamine eesmärk on loobuda Venemaa fossiilkütustest. Sellega seoses viitab komitee oma varasematele arvamustele⁽¹⁾, milles esitatakse seisukohti ja sõnumeid nii lühiajaliste kui ka pikemaajaliste meetmete kohta, et reageerida kõnealuse teemaatikaga seotud probleemidele.

2.3. Kuigi teatistes keskendutakse lühiajalistele meetmetele varustuskindluse ja taskukohaste hindade tagamiseks, tuleb neid kaaluda pikemaajaliste eesmärkide raames. Komitee märgib, et EL peab järjepidevalt kinni pidama oma kestliku energiasüsteemi kõigist põhieesmärkidest, milleks on varustuskindlus, mõistlikud kulud ja hinnad ning keskkonnasäästlikkus. Tuleb tunnustada, et paljud meetmed, eriti suured investeringud, vajavad ellu viimiseks rohkem aega ning hädaolukorra lahendamiseks võib vaja minna lühiajalisi kompromissmeetmeid.

2.4. Ilma tervikliku lähenemisviisita tekib suur oht, et teravatele probleemidele reageeritakse ebatõhusate meetmetega või halvemal juhul töötatakse hoopis põhieesmärkide vastu. Võrdse juurdepääsu tagamine taskukohase hinnaga energiale ja mõistlike kuludega energiavarustuse tagamine, püüdes samal ajal saavutada kliimanetraalsust, peab olema Euroopa Liidu absoluutne prioriteet.

3. Konkreetsete märkused – mõistlike kuludega gaasivarustuse tagamine

3.1. Teatistes pakutakse välja ühised Euroopa meetmed gaasitarnete küsimuse lahendamiseks. Meetmed hõlmavad ELi partnerlusi kolmandate riikidega, kollektiivsete ostude hõlbustamist ning ühist gaasi hoiustamise poliitikat.

3.2. Väiksem sõltuvus Venemaa gaasist tähendab suuremat autonoomiat ja nõuab ELis olemasolevate ressursside aktiivsemat kasutamist, muu hulgas taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu. EL peaks seega maksimaalselt ära kasutama olemasolevaid ressursse ja oma olemasolevat suutlikkust, et tulla toime energianappusega.

3.3. Siiski on ilmne, et kohalikud energiaallikad ei ole piisavad ega hõlpsasti kättesaadavad ning seetõttu peab EL looma uusi partnerlusi kolmandate riikidega. Sellega seoses rõhutab komitee, et energiapartnerluste loomisel kolmandate riikidega tuleb hoolikalt arvestada seda, millist mõju avaldab sõltumine riikidest, kes ei jaga ELi väärtusi või keda võiks nimetada ebasõbralikeks režiimideks.

3.4. Sellest tulenevalt peaks EL põhjalikult analüüsima kolmandatest riikidest imporditava vesiniku eeliseid ja puudusi ning otsima ka asjakohaseid Euroopa Liidu siseseid lahendusi.

3.5. Veeldatud maagaasi terminalidel, gaasihoidlatel ja mitmekesistatud tarnete torujuhtmetel on gaasivarustuskindluse seisukohast keskne roll. EL peab tegema tohutuid investeringuid taristusse ning teadus- ja arendustegevusse ja innovatsiooni, et kasutada ELis saadaolevaid ressursse kestlikul viisil. Komitee innustab liikmesriike võtma ühismeetmeid, et vastata vajadusele nõuetekohase taristu ja selle tõhusa kasutamise järele. Komitee juhib tähelepanu käimasolevatele projektidele, nagu veeldatud maagaasi terminallaeva ühine rentimine Soome ja Eesti poolt.

⁽¹⁾ ELT C 323, 26.8.2022, lk 123 ja ELT C 323, 26.8.2022, lk 129.

3.6. Komitee toetab kindlalt gaasi hoiustamise valdkonna uusi eeskirju, milles Euroopa kaasseadusandjad kiiresti kokku leppisid. Korralikult täidetud gaasihoidlad aitavad tagada ohutu talve (2022/2023), kaitstes eurooplasi hinnašokkide ja energiaostuvõimetuse eest ning kindlustades Euroopa ettevõtete konkurentsivõime.

3.7. Kooskõlas oma arvamusega ELi gaasi hoiustamise poliitika kohta⁽²⁾ peab komitee koostööd kolmandate riikidega täiendavaks meetmeks lisaks investeeringutele uude taristusse ning see suurendab Euroopa energiajulgeolekut. Komitee kutsub nõukogu ja parlamenti üles kaaluma usaldusväärsetes naaberriikides, sealhulgas Ukrainas, asuvate gaasihoidlate kasutamist, sest see aitab tagada varustuskindluse.

4. Konkreetsed märkused – kõrgete elektrihindadega tegelemine

4.1. Pandeemiajärgne energiahindade järsk tõus, mida on veelgi süvendanud Venemaa sissetung Ukrainasse, puudutab laia hulka tarbijaid ning suurendab energiaostuvõimetust kogu Euroopas. Nende olukord, kes seisid juba varem silmitsi energiaostuvõimetusega, halveneb veelgi, ning tarbijaid, kellel varem ei olnud probleeme oma energiaarvete tasumisega, ähvardab vaesusesse sattumise oht.

4.2. Komisjon on juba avaldanud mitu algatust kõrgete energiahindade ja nende mõju käsitlemiseks, sealhulgas meetme- ja toetuspaketi⁽³⁾ ning võimalused, mis on esitatud teatistes „REPowerEU“, et toetada haavatavaid kodanikke ja enim mõjutatud ettevõtjaid, näiteks energiamahukaid tööstusharusid, et vähendada tootmiskulusid ja tõhustada CO₂ heite vähendamiseks tehtavaid jõupingutusi. Komitee peab tervitatavaks ja väga oluliseks asjaolu, et toetusmeetmed hõlmaksid ka VKEsid.

4.3. Komitee kiidab heaks kõnealuses teatistes esitatud analüüsi eri võimaluste eeliste ja puuduste kohta, et tegeleda kõrgete elektrihindadega ning nende mõjuga kodanikele ja ettevõtjatele. Need võimalused hõlmavad kahte liiki meetmeid: rahaline hüvitus kõrgete hindade mõju leevendamiseks ning turusekkumismetmed, mille eesmärk on hindade mõjutamine.

4.4. Erakorralise meetmena on otsetoetused kahtlemata kõige realistlikum valik. Suurenenud käibemaksu- ja energiamaksutulu kasutamine võib aidata liikmesriikidel selliseid meetmeid rahastada. Kõik kriisi leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmed peaksid olema ajutised ja täpselt suunatud eelkõige neile, kes kannatavad kõige rohkem, olgu need siis kodanikud, VKEd või energiamahukad tööstusharud. Teatistes jäetakse aga mainimata, et märkimisväärseid jõupingutusi gaasitarbimise vähendamiseks peavad tegema ka tarbijad. Hüvitis, mis ei too kaasa gaasitarbimise vähenemist, ei ole seega jätkusuutlik valik.

4.5. Nagu teatistes õigesti öeldakse, puudub ideaalne lahendus. Mis tahes sekkumisel energiaturul on negatiivsed tagajärjed. Paljudel juhtudel võivad need olla turumoonutused, eelarvekulud, tarnehäired, negatiivne mõju investeeringutele või tarbijakäitumisele. Lühidalt öeldes võib see mõjutada CO₂ heite vähendamiseks tehtavaid jõupingutusi või ohustada varustuskindlust.

4.6. Komisjoni visandatud pilt näitab seega, kui keeruline on Euroopa ees seisev kolmekordne ülesanne: energiajulgeolek, taskukohased hinnad ja võitlus kliimamuutustega. See rõhutab veel kord vajadust tervikliku lähenemisviisi järele mis tahes poliitika ja meetmete suhtes, et tagada nende kooskõla energiasüsteemi üldise jätkusuutlikkuse eesmärgiga ja panus sellesse.

4.7. Nagu teatistes kirjeldatud, ei ole olemas ühte kõigile sobivat lahendust, mis jätab liikmesriikidele otsustusruumi leida oma riigi jaoks kõige sobivam lahendus. ELi energiaturu puhul võib aga ükskõik kus toimuv mis tahes sekkumine mõjutada ülejäänud turgu. Selles olukorras tuleks liikmesriikides võtta üksnes sihipäraseid ajutisi meetmeid, millel on ELi turule kõige vähem moonutav mõju, või ELi tasandi meetmeid, mis ei ohusta CO₂ heite vähendamiseks tehtavaid jõupingutusi ega energiavarustust.

⁽²⁾ ELT C 323, 26.8.2022, lk 129.

⁽³⁾ COM(2021) 660 final.

4.8. Kooskõlas ACERi hiljutise aruandega (*) nõustub komitee järeldusega, et elektriturg on tõestanud oma head toimimist elektripiirangute ja isegi -katkestuste vältimisel teatavates piirkondades. ACERi hinnangul tasub säilitada praegune turukorraldus. Lisaks on mõned pikemaajalised parandused tõenäoliselt võtmetähtsusega selleks, et raamistik aitaks järgmise 10–15 aasta jooksul kaasa ELi ambitsioonikate CO₂ heite vähendamise eesmärkide saavutamisele ning teeks seda väiksemate kuludega, tagades samal ajal varustuskindluse. Komitee rõhutab, et mis tahes muudatused turukorralduses peavad põhinema nende majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste tagajärgede hoolikal analüüsil.

4.9. Komitee nõustub komisjoniga, et praeguste kõrgete elektrihindade algpõhjus peitub gaasis, mis tõstab ka elektrihindu piirkulupõhise hinnakujunduse kaudu. Ideaalne lahendus sellele probleemile oleks mittefossiilse elektri tootmise ja kasutamise suurendamine elektrinõudlusele vastavas ulatuses.

4.10. Komitee leiab, et hinna ülempiir või muud sekkumised energia hulgimüügiturgudel on problemaatilised, kuna need moonutaksid vajalikke hinnasignaale ja raskendaksid „õige“ hinnataseme määramist. Fiskaalmeetmed, nt ootamatu tulu maksustamine, ei alanda hindu, vaid neid peetakse pigem tuluallikaks. Kokkuvõttes kaasneb turusekkumisega risk töötada pikemaajaliste eesmärkide saavutamise vastu, põhjustades investeeringute ebakindlust ja pärssides CO₂ heite vähendamist energiatööstuses.

Brüssel, 13. juuli 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

(*) Lõplik hinnang ELi elektri hulgimüügituru korraldusele.